

بررسی میزان آگاهی دبیران از حالات روانی دوران نوجوانی در دبیرستان‌های پسرانه شهر اصفهان

سعید پهلوانزاده^۱، نصرا...بشر دوست

چکیده مقاله

مقدمه. مطالعه و شناختن احساسات و عواطف نوجوانان بسیار حائز اهمیت است و هر معلم باید رشد و تکامل هیجانی و عاطفی عادی دانش‌آموزان نوجوان را بشناسد و اختلالات عاطفی و اثر آن را بر بهداشت روانی دانش‌آموزان بداند. لذا وظیفه مربیان و معلمان است که از شرایط اخلاقی، فکری، اجتماعی، روانی و نوجوانان آگاهی داشته باشند.

روش‌ها. پژوهش حاضر مطالعه‌ای توصیفی تحلیلی (Survey) است که در سال ۱۳۷۲ در دبیرستان‌های پسرانه منتخب شهر اصفهان انجام گرفته است. هدف از این مطالعه تعیین میزان آگاهی دبیران از حالات روانی دوران نوجوانی بوده است. بدین منظور تعداد ۱۴۰ نفر از دبیران مرد دبیرستان‌های پسرانه از طریق روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای (طبقه‌ای تصادفی ساده) انتخاب شدند. ابزار گرد آوری پرسشنامه‌ای بود که توسط آن آگاهی از پنج حالت روانی مربوط به دوران نوجوانی و مشخصات فردی آنها مورد ارزیابی قرار گرفته است.

نتایج. نتایج بدست آمده نشان داد بطور کلی اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۷۳/۶ درصد) نسبت به حالات روانی دوران نوجوانی از آگاهی متوسطی برخوردار بوده‌اند و متغیرهایی نظیر سن، سنوات خدمت، رشته تحصیلی، دارا بودن و نبودن فرزند نوجوان و تماس نزدیک و مداوم با نوجوانان، هر کدام به تنهایی بر روی میزان آگاهی تأثیر داشته است. اما در نهایت آزمون رگرسیون چند متغیره مرحله به مرحله نشان داد که تنها دو متغیر تماس نزدیک و مداوم با نوجوانان و سنوات خدمت بر روی میزان آگاهی تأثیر داشته است.

بحث. با توجه به یافته‌های پژوهش که نشانگر آگاهی متوسط بیشتر واحدهای مورد پژوهش از حالات دوران نوجوانی می‌باشد و یافته‌های پژوهش‌های دیگر نیز موید آن است، ضرورت دارد که مسئولین آموزش و پرورش و مراکز تربیت معلم، اولیاء مدارس به ویژه معلمان را نسبت به تغییرات و حالات روانی دوران نوجوانی بیش از پیش آشنا سازند. زیرا آگاهی از این حالات و تغییرات می‌تواند در نحوه برخورد دبیران با دانش‌آموزان در این سن بحرانی و همچنین در ارتقاء کیفیت تعلیم و تربیت اثر داشته باشند.

● واژه‌های کلیدی: آگاهی دبیران، حالات روانی دوران نوجوانی

مقدمه

نوجوانی دوره بحرانی و پیچیده‌ای از زندگی است که بدنبال کودکی و معمولاً از یازده تا دوازده سالگی آغاز می‌شود و تا ۱۸ الی ۲۱ سالگی ادامه می‌یابد. در این دوره مجموعه مرتبطی از عوامل زیستی، روانی و اجتماعی دخالت دارند که موجب تغییرات مشخص در شکل ظاهری بدن و نیز عواطف می‌گردد. (۱) در این رابطه خسروی می‌نویسد: در دوره نوجوانی تغییرات جسمی و روانی بارزی در نوجوان ظاهر می‌شود بطوریکه از وی انسانی با رفتاری کاملاً تازه و نو می‌سازد که لازم است خود و اطرافیان او، مخصوصاً والدین و معلمان از این تحولات کاملاً آگاه و مطلع باشند (۲). برنارد در رابطه با تغییرات روانی دوران نوجوانی می‌نویسد نوجوانان در این دوران حساس می‌شوند، هیجانها شدید دارند، احساس عدم اطمینان و تنش در آنها وجود دارد، ناسازگاری و پرخاشگری در آنان دیده می‌شود و اجتماع از آنها می‌خواهد که مستقل باشند، روابط خود را با همسالان و بزرگسالان تغییر دهند، سازگاری جنسی و آمادگی شغلی داشته باشند و نهایتاً ضمن کنار آمدن با همه این تغییرات باید بکوشند تا هویتی برای خود کسب نمایند (۳) بر طبق بررسی‌های آماری جمعیت کشورمان از نظر ساختار جمعیتی از جوانان ترین ممالک دنیا محسوب می‌گردد، به دلیل آنکه نوجوانان جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند (۴). از اینرو مطالعه و شناختن احساسات و عواطف نوجوانان بسیار مهم است و هر معلم باید رشد و تکامل هیجانی و عاطفی عادی را بشناسد و اختلالات عاطفی و اثر آن را بر بهداشت روانی دانش‌آموزان بداند (۵) و این امر زمانی امکان‌پذیر است که خود معلم اطلاعات کافی در مورد حالات روانی دوران نوجوانی داشته باشد (۶). مطالعه حاضر با هدف تعیین میزان آگاهی دبیران از حالات روانی دوران نوجوانی و ارتباط آن با برخی از مشخصات فردی آنها انجام شده است و طی این پژوهش به سه سؤال پاسخ داده شد:

۱- مشخصات فردی دبیران کدامند؟

۲- میزان آگاهی دبیران از حالات روانی (استقلال طلبی، بحران هویت، رویا و خیالبافی، گرایش به گروه همسالان و پرخاشگری) دوران نوجوانی چقدر است؟

۳- بین میزان آگاهی دبیران از حالت روانی دوران نوجوانی با مشخصات فردی خانوادگی آنان چه روابطی وجود دارد؟

۱- دانشکده پرستاری و مامائی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

روشها

این پژوهش یک مطالعه توصیفی تحلیلی است. نمونه این پژوهش را ۱۴۰ نفر از دبیران مرد واجد شرکت در پژوهش (۲۰ درصد کل جامعه) تشکیل می‌داد که در دبیرستان‌های پسرانه دولتی مناطق پنج گانه شهر اصفهان مشغول بکار بودند. که با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای (Stratified Sampling) و تصادفی ساده (Simple Random) انتخاب گردیدند.

ابزار گردآوری اطلاعات را شامل پرسشنامه‌ای خود ساخته می‌باشد که مشتمل بر دو بخش است. قسمت اول شامل ۱۱ سؤال و مربوط به مشخصات فردی خانوادگی دبیران نظیر رشته تحصیلی، سنوات خدمت و... است؛ و بخش دوم پرسشنامه آگاهی دبیران را با تعداد ۴۵ سؤال مورد بررسی و تشخیص قرار داده است.

اعتبار علمی ابزار گردآوری داده‌ها بر اساس اعتبار محتوا (Content Validity) بدست آمده و برای این اندازه‌گیری اعتماد علمی ابزار گردآوری

از آزمون مجدد (Test Retest) استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل و تحلیل آماری داده‌ها و گزارش نتایج از روشهای آماری توصیفی و روشهای آماری استنباطی نظیر آزمون‌های پارامتری رگرسیون چند گانه و همبستگی پیرسون و فیشر استفاده شد. کلیه تجزیه و تحلیلها با استفاده از برنامه Spss انجام گردید.

نتایج

جدول شماره ۱ اطلاعات را در رابطه با میزان آگاهی دبیران از حالات روانی دوران نوجوانی نشان می‌دهد. اگر چه دبیران نسبت به هر یک از حالات روانی دوران نوجوانی از آگاهی نسبتاً متوسطی برخوردار بوده‌اند ولی میزان درصد آگاهی خوب آنها پایین بوده و در بعضی موارد نظیر آگاهی از حالات روانی پرخاشگری دوران نوجوانی نسبت به بقیه حالات از میزان آگاهی ضعیف‌تری (۴۰ درصد) برخوردار بوده‌اند.

جدول ۱: توزیع فراوانی واحدهای مورد پژوهش بر حسب میزان آگاهی از حالات روانی دوران نوجوانی

انحراف استاندارد	میانگین	میزان آگاهی حالات روانی			دوران نوجوانی
		خوب	متوسط	ضعیف	
		درصد	درصد	درصد	
۱/۴۶	۶/۲۲	۹/۳	۶۰	۳۰/۷	استقلال طلبی
۱/۳۲	۵/۳۲	۱۰	۵۶/۴	۳۳/۶	بحران هویت
۱/۲۲	۴/۱۷	۲۰/۷	۴۵	۳۴/۳	خیالبافی
۱/۳۲	۳/۷۳	۱۷/۱	۵۳/۶	۲۹/۳	گریاش به گروه همسالان
۱/۳۹	۶/۴۷	۱۰	۵۰	۴۰	پر خاشگری

آموزش و پرورش ایجاب می‌کند که از حد اعلای توان و تجربیات نیروهای کار آمد و متخصص بهره گرفته شود چرا که با توجه به اهم وظایف معلمین اطلاع کافی از حالات روانی نوجوانی یک ضرورت کلی است. صدی (۱۳۶۶) اظهار می‌دارد که: معلم باید به خصوصیات روانی نوجوانان آگاهی داشته باشد تا بتواند عکس العمل‌های مناسب از خود نشان داد بدلیل آنکه نوجوان در این سن بحرانی دارای حالات و روحیه عاطفی خاصی است و چنانچه برخورد نامناسبی با او شود وضعیت روانی او بدتر خواهد شد (۷) در این رابطه مکارمی (۱۳۷۱) در طی پژوهش خود دریافت که ۸۲/۷ درصد نوجوانان بیان کرده‌اند که از مهمترین معایبی که معلمان آنان تا کنون داشته‌اند احترام نگذاشتن به شخصیت آنان بوده بطوریکه موجب افت تحصیلی در آنها شده است (۸).

با توجه به یافته‌های این پژوهش به مسئولین آموزش و پرورش پیشنهاد می‌گردد که با تشکیل جلسات مستمر با اولیاء و مربیان و همچنین با دعوت از روانپزشکاران و سایر اعضای تیم روانپزشکی در این جلسات به آموزش ویژگیهای و حالات روانی و بطور کلی بهداشت روانی دوره نوجوانی پرداخته و سطح آگاهی معلمان و والدین را بالا ببرند.

همچنین نتایج در مورد ارتباط بین میزان آگاهی دبیران از حالات روانی دوران نوجوانی با برخی از مشخصات فردی خانوادگی آنها نشان داد که هر کدام از این متغیرها (سن، سنوات خدمت، دارا بودن و نبودن فرزند نوجوان، رشته تحصیلی، مهمترین منابع کسب آگاهی) به تنهایی با میزان آگاهی رابطه معنی دار داشته‌اند، بدین معنی که هر کدام بر روی میزان آگاهی تأثیر داشته‌اند. با این وجود نتایج این آزمون بیانگر این نکته بود که زمانی که تأثیر این چند متغیر با یکدیگر بر روی میزان آگاهی بررسی می‌شود تنها دو متغیر یعنی تماس نزدیک و مداوم با نوجوانان ($P < 0.05$) و سنوات خدمت ($P < 0.05$) رابطه معنی دار داشتند. به نظر می‌رسد دلیل بالا بودن میزان آگاهی دبیران با سابقه، تجارب حاصل از تماس مداوم و بیشتر با دانش‌آموزان نوجوان در طی سنوات تدریستان بوده است.

بحث

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی واحدهای مورد پژوهش از میزان آگاهی متوسطی برخوردار بوده‌اند، حال آنکه انتظار می‌رفت درصد میزان آگاهی دبیران در حد بسیار بالائی باشد زیرا رسالت

مراجع

- ۱- شفیق آبادی، عبدالله. نقش خانواده در رشد عواطف نوجوانان، خلاصه مقالات اولین سمینار بررسی مسائل نوجوانان و جوانان با تأکید بر مسائل جوانان ایرانی در دانشگاه آزاد اسلامی- واحد خوراسگان: ۱۳۷۲: ۳۵
- ۲- خسروی، محمدرضا. معلم و نوجوان: پیوند (۷۸) فروردین ماه ۱۳۶۵: ۲۳.
- 3- Bernard, H.W. *Adolescent Development*. Scranton: International Text Book Company, 1991:80.
- ۴- اجمدی، سید احمد. روانشناسی نوجوانان و جوانان. اصفهان: انتشارات مشعل، ۱۳۷۰: مقدمه.
- ۵- شعاری نژاد، علی اکبر. روانشناسی رشد. تهران، انتشارات اطلاعات، ۱۳۶۷: ۲۴۹-۲۴۸
- ۶- ردل، فرتیس. واتنبرگ، ویلیام. بهداشت روانی در آموزش. ترجمه ناهید فخرایی، تهران: نگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۶: ۱۱۳
- ۷- صدری، سید ضیاءالدین. تأثیر ارتباط و همکاری خانه و مدرسه در امر تعلیم و تربیت. پیوند (۹۷) آبان ۱۳۶۶: ۱۲.
- ۸- مکارمی، آذر. بررسی مسائل آموزشی و افت تحصیلی نوجوانان، خلاصه مقالات سومین سمپوزیوم جایگاه تربیت نوجوان و جوان در آموزش و پرورش، ۱۳۷۱: ۱۰۸-۱۰۷